

УДК 342.951

<https://doi.org/10.34142/23121661.2021.33.11>orcid.org/0000-0001-5400-8268

© Сердюк С.С., 2021

С.С. СЕРДЮК**ЩОДО ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОГО
ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА, ПЕРЕДБАЧЕНОГО
СТ. 270 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ
УКРАЇНИ****S. SERDYUK****REGARDING THE THEORETICAL
AND LEGAL DEFINITION OF THE OBJECT
PROVIDED FOR IN ARTICLE 270
OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE**

Анотація. У статті надається аналіз об'єкта кримінального правопорушення та комплексна характеристика об'єкта, передбаченого ст. 270 ККУ. Дискусійною проблемою залишається вивчення об'єкта кримінального правопорушення та його класифікації, зокрема вивчення його сутності. Тож шляхом аналізу різних наукових праць у статті визначається, що таке об'єкт кримінального правопорушення, родовий об'єкт, основний безпосередній об'єкт та додатковий (безпосередній) об'єкт. На підставі вивчення різних джерел проаналізовано концепції об'єкта кримінального правопорушення в кримінальному праві та визначається родовий, безпосередній об'єкт, додатковий обов'язковий та додатковий факультативний об'єкти кримінального правопорушення, передбаченого ст. 270 КК України. Також з'ясовуються поняття: «пожежна безпека», «пожежа», «шкода здоров'ю людей», «загибель людей», «майнова шкода» та надається власне визначення безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення – пожежна безпека та сутності поняття «безпека».

Ключові слова: об'єкт кримінального правопорушення, громадська безпека, пожежна безпека, пожежа, шкода здоров'ю людей, майнова шкода.

Аннотация. В статье дается анализ объекта уголовного преступления и комплексная характеристика объекта, предусмотренного ст. 270 УК Украины. Дискуссионной проблемой остается изучение объекта уголовного преступления и его классификации, в частности изучение его сущности. Поэтому путем анализа различных научных трудов в статье определяется, что такое объект уголовного преступления, родовый объект, основной непосредственный объект и дополнительный (непосредственный) объект.

На основании изучения различных источников проанализированы концепции объекта уголовного преступления в уголовном праве и определяется родовый, непосредственный объект, дополнительный обязательный и дополнительный факультативный объекты уголовного преступления, предусмотренного ст. 270 УК Украины. Также объясняются понятия:

«пожарная безопасность», «пожар», «вред здоровью людей», «гибель людей», «имущественный вред» и предоставляется собственное определение непосредственного объекта уголовного преступления – пожарная безопасность и сущность понятия «безопасность».

Ключевые слова: объект уголовного преступления, общественная безопасность, пожарная безопасность, пожар, ущерб здоровью людей, имущественный вред.

Abstract. The article provides an analysis of the object of the criminal offense and a comprehensive description of the object provided for in Art. 270 CCU. The study of the object of a criminal offense and its classification, in particular the study of its essence, remains a debatable problem. Therefore, by analyzing various scientific works, the article defines what is the object of a criminal offense, the generic object, the main direct object and the additional (direct) object. Based on the study of various sources, the concept of the object of a criminal offense in criminal law is analyzed and the generic and direct object, additional mandatory and additional optional objects of the criminal offense under Art. 270 of the Criminal Code of Ukraine. The concepts of «fire safety», «fire», «damage to human health», «death of people», «property damage» are also clarified, and the actual definition of the direct object of a criminal offense – fire safety and the essence of the concept of «safety» is provided.

Key words: object of criminal offense, public safety, fire safety, fire, damage to human health, property damage.

Постановка проблеми. Одним із спірних та дискусійних питань у кримінальному праві є визначення об'єкта кримінального правопорушення, адже правильне його розуміння дозволяє розкрити сутність кримінального правопорушення, з'ясувати його суспільно-небезпечні наслідки та сприяє правильній кваліфікації діяння.

Аналіз останніх досліджень. Серед науковців, які приділяли увагу вивченню питання об'єкта кримінального правопорушення є: О.М. Литвинов [1], В.Я. Тацій [2], В.В. Сташис [3], В.В. Сухонос [4], А.А. Вознюк [5], В.О. Меркулова [6], також дисертаційна робота В.В. Голубошова [7] була присвячена розумінню родового об'єкта кримінального правопорушення.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Мета цієї статті полягає не тільки в розкритті сутності об'єкта кримінального правопорушення в загальному вигляді, а й у визначенні родового, безпосереднього об'єкта, додаткового обов'язкового та додаткового факультативного об'єктів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 270 КК України, адже правильне його розуміння дозволить правильно кваліфікувати діяння.

Виклад основного матеріалу. Значний внесок у дослідження об'єкта кримінального правопорушення здійснив у своїх працях В.Я. Тацій. Цьому дослідженню була присвячена наукова стаття, яка мала назву «Щодо внеску В.Я. Тація у дослідження об'єкта злочину» [2]. У багатьох своїх наукових працях дослідник розкриває сутність та значення загального об'єкта, зробивши висновок, що ним є вся сукупність суспільних відносин поставлених під

охорону кримінального закону [2, с. 2–3]. Такої думки дотримується В.В. Сташис, вважаючи, що об'єктом будь-якого кримінального правопорушення є охоронювані законом про кримінальну відповідальність суспільні відносини [3, с. 96–97]. О.М. Литвинов також наголошує, що об'єктом кримінального правопорушення є певні суспільні відносини, що охороняються законом про кримінальну відповідальність, яким злочином спричиняється шкода або виникає загроза спричинення шкоди [1, с. 88–89]. Однак у галузі кримінального права є декілька поглядів учених на визначення об'єкта кримінального правопорушення. Основні дискусії розгорнулися щодо концепції, у якій захищається положення про те, що об'єктом будь-якого кримінального правопорушення є суспільні відносини. Основні критичні зауваження стосувалися питання того, що саме визнавати об'єктом злочинного посягання та структури самого об'єкта. Так, С.Б. Гавриш пропонує об'єктом кримінального правопорушення визнавати конкретні блага, що охороняються законом [8, с. 13]. Є.В. Фесенко пропонує та аргументує власну структуру цінностей як об'єкта кримінального правопорушення. Учений відносить до її елементів п'яти класів компонентів: потерпілі; їхні інтереси та права; соціальні зв'язки; предмети (матеріальні блага); нематеріальні блага, які належать потерпілим [9, с. 76].

Але проаналізовані концепції не є точними та зрозумілими й на практиці з визначенням об'єкта виникли б складнощі, адже підтримуємо погляди таких вчених, як В.В. Сташис [3], А.А. Вознюк [5] та В.Я. Тацій [2] та ін., які вважають, що об'єктом кримінального правопорушення є ті суспільні відносини, які охороняються законом про кримінальну відповідальність.

Для встановлення об'єкта кримінального правопорушення необхідно визначити його види. У кримінальному праві є багато критеріїв, за якими можна класифікувати об'єкт. Його класифікують як по вертикалі, так і по горизонталі. По вертикалі об'єкт поділяють на три групи: загальний, родовий та безпосередній об'єкт (у деяких джерелах – видовий). А по горизонталі безпосередній об'єкт поділяється на основний та додатковий. Сутність останнього полягає в тому, що на рівні безпосереднього об'єкта виокремлюють основний (головний) та додатковий об'єкти. Це має місце тоді, коли одним і тим самим злочином заподіюється шкода кільком видам суспільних відносин [5, с. 62–63]. Але багато вчених класифікують об'єкт кримінального правопорушення за триступеневою класифікацією, що містить загальний, родовий та безпосередній об'єкти [3, с. 104–105]. Така класифікація цілком відповідає потребам практики, є дуже логічною.

Так, загальний об'єкт утворює сукупність усіх суспільних відносин, що поставлені під охорону чинного закону про кримінальну відповідальність [3, с. 105]. Родовим (видовим) об'єктом кримінального правопорушення визнають окрему групу однорідних чи тотожних суспільних відносин, які охороняються єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм

[6, с. 107]. Родовий об'єкт утворює певну сферу суспільних відносин із власно притаманними їй спільними рисами, на які посягає група кримінальних правопорушень. Ці суспільні відносини характеризуються однорідністю та взаємозалежністю [6, с. 107–108].

Деякими вченими було надано характеристику видовим об'єктам кримінальних правопорушень, які мають певне значення для більш детального пояснення тих чи інших суспільних відносин. Видовий об'єкт об'єднує близькі між собою суспільні відносини в межах родового об'єкта, що, на думку В.Я. Тація, сприяє більш правильному розумінню та тлумаченню кримінально-правових норм [2, с. 3].

Найбільш значущим для складу кримінального правопорушення є **безпосередній об'єкт кримінального правопорушення**, адже він визначає суспільні відносини, які поставлені під охорону певної статті Особливої частини ККУ і яким завдається істотна шкода. Таку думку поділяють чимало вчених.

Як вже згадувалося, об'єкт класифікують по горизонталі, що містить у собі основний безпосередній (головний) об'єкт та додатковий (факультативний) об'єкт.

Основним (головним) безпосереднім об'єктом називаються ті суспільні відносини, посягання на які становить суспільна сутність кримінального правопорушення та заради охорони яких законодавець створив відповідну кримінально-правову норму. Додатковий (безпосередній) об'єкт може поділятися на обов'язковий (необхідний) та факультативний (необов'язковий) об'єкти. Додатковим безпосереднім об'єктом є ті суспільні відносини, яким заподіюється шкода або стосовно яких виникає загроза її заподіяння поряд з основним об'єктом. Додатковий факультативний (необов'язковий) об'єкт кримінального правопорушення – це суспільні відносини, на які не завжди посягає кримінальне правопорушення, заподіюючи їм шкоди або створюючи загрозу її заподіяння, поряд із безпосереднім основним об'єктом, і який в інших випадках може бути самостійним основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення [5, с. 63–64]. Звідси випливає, що наявність додаткового об'єкта значно посилює характер і ступінь суспільної небезпечності кримінального правопорушення. До факультативного об'єкта кримінального правопорушення належить предмет. Так, предметом називають будь-які речі матеріального світу, впливаючи на які, завдається шкода об'єкту [10, с. 19].

Отже, спираючись на викладений вище матеріал можна надати комплексну характеристику об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 270 Кримінального кодексу України.

Сутність громадської безпеки як родового об'єкта кримінальних правопорушень висвітлювали у своїх працях чимало науковців, а також це питання більш детально висвітлене в дисертаційному дослідженні В.В. Голубошова. Він розкрив зміст громадської безпеки як родового об'єкта кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові

припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, і що визначається характером загальнонебезпечних джерел і колом благ, яким може бути заподіяна шкода загальнонебезпечними джерелами [7, с. 77–78].

Отже, порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки становить підвищену небезпеку для оточення. Тому родовим об'єктом такого кримінального правопорушення є громадська безпека.

За академічним тлумачним словником, **небезпека** є можливістю якогось лиха, нещастя, будь-якої катастрофи, шкоди тощо [11].

Отже, підвищена небезпека за умови неправильного використання вогню, зберігання, перевезення різних вибухонебезпечних засобів призводить до істотної загрози життю та шкоди здоров'ю людей, матеріальним цінностям.

Переходячи до аналізу безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 270 ККУ, варто зазначити, що **пожежна безпека** – це відсутність неприпустимого ризику виникнення та розвитку пожеж та пов'язаної з ними можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю [12, с. 3].

Пожежа – неконтрольований процес знищення або пошкодження вогнем майна, під час якого виникають чинники, небезпечні для істот та навколишнього природного середовища [12, с. 3].

Безпосереднім об'єктом порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки є пожежна безпека. На наш погляд, основним безпосереднім об'єктом потрібно вважати безпеку невизначеного кола осіб від неконтрольованого горіння.

Додатковим обов'язковим об'єктом зазначеного кримінального правопорушення є здоров'я людей, а **додатковим факультативним об'єктом** можуть бути життя людей, право власності та довкілля.

Шкода здоров'ю людей полягає в заподіянні внаслідок пожежі хоча б одній особі опіків, травм, які оцінюються, як легкі або середньої тяжкості тілесні ушкодження. Також такі наслідки можна констатувати й тоді, коли заподіяна шкода має хоч і менший розмір (тобто не становить навіть і легких тілесних ушкоджень), але спричинена багатьом (десяткам, сотням) потерпілим [13].

Під загибеллю людей розуміється смерть хоча б однієї особи [13].

Поняття майнової шкоди в особливо великих розмірах, згідно з приміткою до ст. 270 КК України, вважається: заподіяння у великих розмірах, якщо прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а в особливо великих розмірах – якщо прямі збитки становлять суму, яка в тисячу й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [14].

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, шляхом аналізу в статті визначено родовий та безпосе-

редній об'єкти кримінального правопорушення, передбаченого ст. 270 ККУ, з'ясовано особливості додаткового обов'язкового та факультативного об'єктів. Визначені поняття: «пожежна безпека», «пожежа», «школа здоров'ю людей», «загибель людей», «майнова шкода».

З огляду на викладений матеріал вважаємо, що порушення правил пожежної безпеки призводить до підвищеної небезпеки для суспільства. Розуміння такого порушення полягає в тому, що в разі недотримання встановлених законодавством вимог пожежної безпеки спричиняється шкода охоронюваним законом про кримінальну відповідальність суспільним відносинам. Як було зазначено, основним безпосереднім об'єктом потрібно вважати безпеку невизначеного кола осіб від неконтрольованого горіння. Адже вогонь, пожежа – це неконтрольоване горіння, яке поширюється в часі та просторі, що призводить до майнової шкоди й загибелі та травмування людей, а також порушення їхнього фізичного та психологічного стану. А поняття «безпека» потрібно розуміти як явище, що характеризується виконанням особами всіх висунутих вимог, які зосереджені на попередження пожежі, на захист від пожежі й характеризуються безпекою для суспільства та довкілля.

Література

1. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / А. А. Васильєв та ін.; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.;
2. Книженко О. О., Крайник Г. С. Щодо внеску Василя Яковича Тація у дослідження об'єкта злочину. Теорія і практика правознавства. – 2015. – Вип. 2 (8);
3. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін та ін.; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2010. С. 456;
4. Сухонос В. В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Суми: Університетська книга, 2016. 375 с.;
5. Вознюк А. А. Кримінальне право України. Загальна частина: конспект лекцій / вступне слово д.ю.н., проф. О. О. Дудорова. Київ: Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. 236 с.;
6. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / С. В. Албул та ін.; за ред. д.ю.н., проф. О. В. Меркулової, д.ю.н., доц. В. Я. Конопельського. Одеса, 2017. 430 с.;
7. Голубошов В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої: дис. ... канд. юр. наук. Київ, 2019;
8. Гавриш С. Б. Теоретичні передумови дослідження об'єкта злочину // Право й політика. 2000. № 11;
9. Фесенко Є. Цінності як об'єкт злочину // Право України. 1999. № 6;
10. Топчій В. В., Дідківська Г. В., Мудряк Т. О. Кримінальне право України. Загальна частина. Вінниця: Твори, 2019;
11. Академічний тлумачний словник з української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/nebezpeka>;
12. Кодекс цивільного захисту України // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2013. № 34–35, ст. 458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>;
13. Коментар до кримінального кодексу України. URL: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/>;
14. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25–26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.